

Foto: Raimo Latvala

KUSTVETERANEN RANNIKKO- VETERAANI

43/2019

Utgivare:/Julkaisija:
Vasa Krigsveterandistrikt –
Vaasan Sotaveteraanipiiri rf

Suomen Vapaudenpatsaan paljastamisen 80-vuotispäivää juhlistettiin Vaasassa

Vaasa oli 100 vuotta sitten keväällä 1918 tapahtumien keskiössä, kun maamme tuoreelle itsenäisyydelle haettiin vakautta. Vaasassa on tämän seurauksena kolme valtakunnallista muistomerkkiä, jotka muistuttavat kaupungin merkityksestä tuon kriittisen ajanjakson tapahtumissa. Tärkein muistomerkkeistä on Yrjö Liipolan toteuttama Suomen Vapaudenpatsas, joka paljastettiin suurin juhlallisuuksin Vaasan torilla 9.7.1938. Jalustoitseen 14 m korkeassa patsaassa on kaksi mieshahmoa: kivääriä kädessään pitelevä sotilas heiluttaa lakkiaan ja hänen takanaan istuu haavoittunut sotilas rintaansa pidellen. Lauri Leppäsen Jääkäripatsas paljastettiin jääkärien pääjoukon kotiinpaluun 40-vuotismuistopäivänä 25.2.1958. Hovioikeuden puistossa sijaitsevan patsaan kuvaama jääkäri katsoo kohti merenlahtea, jonka jäältä Suomeen palaavat jääkärit rantautuivat Vaasaan. Kalervo Kallion suunnittelema Suomen ilmailun muistomerkki (Merikotka-patsas) paljastettiin 12.10.1969. Patsas sijaitsee samaisen merenlahden äärellä lähellä paikkaa, johon ruotsalaisen kreivi Eric von Rosenin Suomen armeijalle lahjoittama lentokone Thulin Typ D laskeutui 6.3.1918. Lentokoneesta tuli Suomen armeijan ensimmäinen palvelukäytössä ollut lentokone, tunnuksenaan F1, ja maaliskuun 6. päivästä tuli Ilmavoimien vuosipäivä.

Suomen itsenäistyessä maan hallituksella ei ollut käytössään armeijaa. Sen sijaan maassa oli vielä tammikuun 1918 lopussa kymmeneen tuhansiin nouseva joukko venäläisiä sotilaita. Helsingissä oli alkamassa sosiaalidemokraattisen puolueen ääriaineisten organisoimana punakaartien vallankumoushanke, jota venäläissotilaat ainakin osittain tukivat. Senaatin oli ryhdyttävä toimeen järjestyksen ylläpitämiseksi ja saavutetun itsenäisyyden turvaamiseksi. Suojeluskunnat nimettiin

Vapauden patsaan paljastusjuhla Vaasassa. — Valok. Foutainen.

SUOMEN KUVALEHTI

N:o 28
1938

Suomen Vapaudenpatsaan paljastustilaisuus 9.7.1938 oli suuri valtakunnallinen mediatapahtuma, mm. Suomen Kuvalehti täytti etusivunsa tapahtumasta otetulla kuvalla (kuva: SK:n digiarkisto).

Suomen armeijan joukoiksi ja niiden ylipäälliköksi nimitetyn kenraali Mannerheimin johtama Päämaja perustettiin Vaasaan. Näin ne suojeluskuntajoukot, jotka ylipäällikön käskystä aloittivat Tammissunnuntain 27.1.1918 jälkeisenä yönä venäläissotilaiden aseistariisunnan, olivat maamme laillisen armeijan joukkoja. Seuraavana päivänä, 28. tammikuuta, venäläi-

set sotilaat antautuivat Vaasassa ja muualla Pohjanmaalla. Päämaja siirrettiin Ylihärman kautta Seinäjoelle.

**Patsashanke vireille jo v. 1918
marsalkka Mannerheimin
aloitteesta**

Seinäjoella luotiin jo perusta suunnitelmalle pystyttää Vapaussodan

Sotaveteraanit puolisoineen ja lotat olivat juhlan kunniavieraita.

muistomerkki Vaasaan. Jäseniksi muistomerkkikomiteaan Mannerheim nimitti taiteilija Akseli Gallen-Kallelan, päämajoitustestari Hannes Ignatiuksen ja taidemestari Gösta Serlachiuksen. Kesällä 1918 toimikuntaa täydennettiin tärkeillä vaasalaisilla liikemiehillä ja kaupungin virkamiehillä. Toimikunnan ensimmäinen ehdotus oli Vapauden temppele -rakennus. Hanke edistyi kuitenkin verkkaisesti, siihen liittyi sekä erimielisyyksiä päämäärästä että rahoitusongelmia. Temppeleprojektistä luovuttiin 20-luvun loppupuolella ja päädyttiin näyttävään patsaaseen. Patsasprojekti rahoitettiin pääosin kansalaiskeräyksellä ja yrityslahjoituksilla. Patsaan suunnittelukilpailu käynnistettiin vuonna 1935. Yrjö Liipola voitti kilpailun ja monumentti oli valmis paljastettavaksi heinäkuussa vuonna 1938 eli kaksikymmentä vuotta Vapaussodan päättymisen ja muistomerkkihankkeen aloittamisen jälkeen.

Paljastustilaisuus oli suuri kansallinen juhla, siihen osallistuivat mm. Tasavallan presidentti Kyösti Kallio, sotamarsalkka Gustav Mannerheim ja itsenäisyysnautin elossa olevat jäsenet. Yleisöä tilaisuudessa kerrotaan olleen 10 000 henkeä.

Vapaudenpatsaasta on sen ylivoimaisen symboliarvon ja keskeisen, laajaa toriaukiota hallitsevan sijainnin johdosta muodostunut Vaasan tärkein tunnusmerkki. Erityisen patsas on saavuttanut veteraanisukupolven keskuudessa. Patsaan jalustaan hakattu teksti ”Isänmaansa vapauttajille – Åt fäderneslandets befriare 1918” voidaankin ulottaa koskemaan myös uuden, vuosien 1939–1944 ”vapaussodan” sankareita, näiden sotien veteraaneja ja niiden taisteluissa kaatuneita. Kun Vaasa koki Talvisodassa ankarat pommitukset, rakastettu Vapaudenpatsas suojattiin vankalla puukehikolla. Ja kun torin alle rakennettava parkkihal-

li edellytti kaivaustöitä koko torin alueella, suunniteltua Vapaudenpatsaan väliaikaista siirtoa ei sotaveteraanien vastustuksen vuoksi toteutettu, vaan patsas suojattiin rakennustöiden ajaksi ja sen tukeutumista peruskallioon vahvistettiin.

Patsaan paljastuksen muistojuhlia viiden vuoden välein

Vapaudenpatsas ja sen viestimät isänmaalliset arvot ovat luoneet perinteet, joilla patsaan pystyttämistä muistetaan juhlavasti viiden vuoden välein patsaan paljastuspäivänä heinäkuun 9:tenä. Tänä vuonna juhlaan oli jälleen aiheita, kun patsaan paljastamisesta tuli kuluneeksi 80 vuotta. Juhla oli pienimuotoinen, mutta arvokkaan isänmaallinen. Sen toteutuksesta vastasi työryhmä, jossa oli edustus Vaasan kaupungilta, seurakunnista, Pohjanmaan aluetoimistosta, veteraanijärjestöistä sekä reserviläis- ja muista maanpuolustus-

järjestöistä. Tämän kirjoittaja oli työryhmässä kiltasektorin edustajana.

Juhlatilaisuus pidettiin patsaan edustalla 9.7.2018 klo 12. Patsaan taustalla olevissa saloissa liehuivat Suomen liput, neljä Pohjanlahden Merivartiokillan upseeria miekkoineen oli kunniavartiossa patsaan juurella ja reservin kapteeni Raimo Latvalan johtama lippulinna järjestäytyi patsaan sivustalle. Sotaveteraaneille, heidän puolisoilleen ja leskille sekä lotille oli kutsuttuina kunniavieraina varattu istuinpaikat patsaan edustalle ohjelman ajaksi. Satalukuisen yleisö seurasi juhlatapahtumaa torialueella.

Tilaisuuden juhlapuhujana oli maakuntaneuvos Olav Jern. Puheessaan Jern tarkasteli ensin 100-vuotiaan itsenäisen Suomen kehityspolkua maailman itsenäisten valtioiden joukossa ja patsaan symboloimia itsenäistymiseen liittyviä arvoja. Hän tarkasteli myös maailman tilaa patsaan pystytys-hetkellä, kun oltiin jälleen ajautumassa kohti maailmansotaa. Kolmas ajankohta liittyi tätä 50 vuotta myöhäisempään aikaan, jolloin Eurooppa ja maailma olivat taas muuttumassa. Berliinin muuri tultiin purkamaan, Neuvostoliitto hajosi ja syntyi joukko uudelleen itsenäisiä valtioita. Puhe päättyi tämän päivän tilanteeseen Suomen ollessa osa integroitunutta Eurooppaa ja sen edustamaa länsimaista hyvinvointia ja kulttuuria.

Puheen jälkeen oli vuorossa kukkalaitteen lasku patsaan jalukselle. Sen suorittivat sotaveteraani Yrjö Savola, kansliapäällikkö Anna-Maija Iitola (Vaasan kaupunki) sekä majuri Juha Olli (Pohjanmaan aluetoimisto). Tilaisuuden päätteeksi laulettiin yhteisesti Maamme – Vårt land. Laulua johti kanttori, diplomioopperalaulaja Katariina Korkman.

Kun järjestäjien tiedossa oli, että juhlassa on mukana ainakin yksi henkilö, joka oli ollut paikalla myös patsasta 80 vuotta sitten paljastettaessa, pyydettiin mahdollisia muita tuolloin paikalla olleita myös saapumaan patsaan juurelle ryhmäkuvausta varten. Yllättä-

Sotaveteraani Yrjö Savola laskemassa kukkalaitetta Isänmaansa vapauttajien kunniaksi, Anna-Maija Iitola ja Juha Salo mukana toimituksessa.

Lotta Grethel Nyman (edessä) on yksi niistä, jotka olivat olleet mukana patsaan paljastustilaisuudessa 80 vuotta aiemmin. Tuolloin 14-vuotias pikkulotta muistaa hyvin sekä tapahtuman että pikaisen kohtaamisen marsalkka Mannerheimin kanssa.

en yleisöstä löytyi tällaisia henkilöitä kaikkiaan kolmetoista. Osa tosin ilmoitti, että he eivät muista tapahtumasta mitään, koska olivat vain muutaman vuoden ikäisiä ja ovat vain vanhemmiltaan kuulleet läsnäolostaan. Selkein muistikuva tilaisuudesta oli tapahtumahetkellä 14-vuotiaalla Grethel Nymanilla, joka kertoi tarkasti seu-

ranneensa ihailemansa marsalkka Mannerheimin osallistumista ja seuranneensa vielä marsalkkaa hänen poistuessaan rautatieasemalle, jossa yleisöä kätellyt marsalkka oli ojentanut tervehtivän kätensä myös nuorelle pikkulotalle.

Ilkka Virtanen